

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

*Козуб О. С.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Ангелова Юлія Валеріївна*,
заступник директора з НВР Калашниківського навчально-виховного комплексу
Мачухівської сільської ради Полтавського району Полтавської області,
спеціаліст I категорії

Враховуючи, що екологічна грамотність і здорове життя є однією з найважливіших компетентностей, вона передбачає уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Одним з найважливіших компонентів освітнього процесу на шляху формування екологічно компетентної особистості є створення відповідних педагогічних умов. Для цього необхідно теоретично обґрунтувати та дослідно-пошуковим шляхом перевірити ефективність створених педагогічних умов формування екологічної компетентності шляхом визначення рівня її сформованості у здобувачів освіти.

Екологічна компетентність – це синтез особистісних якостей, творчих здібностей, знань, умінь та індивідуального досвіду, цілісність яких забезпечує здатність людини вмотивовано будувати свою життєдіяльність у гармонії з навколишнім середовищем, суспільними й особистісними потребами й цінностями, усвідомлюючи власну відповідальність за вплив своєї професійної та побутової діяльності на довкілля. Екологічна компетентність ґрунтується на суб'єктних цінностях, смислах, переконаннях, знаннях, уміннях, вольових якостях особистості й проявляється ситуативно у практичній діяльності. Екологічно компетентна особистість прагне відповідально вирішувати життєві ситуації та організовує своє життя на основі пріоритетності цінностей збереження довкілля [1].

До основних педагогічних умов ефективного формування екологічної компетентності учнів належать готовність вчителя до формування екологічної компетентності учнів, створення сприятливого навчально-виховного середовища формування екологічної компетентності учнів, екологізація змісту навчання за рахунок міжпредметних зв'язків з навчальними дисциплінами, моніторинг результатів формування екологічної компетентності учнів.

Аналіз наукової-педагогічної, методичної літератури щодо стану проблеми дослідження, визначення педагогічних умов формування екологічної компетентності здобувачів освіти, узагальнення критеріїв та показників оцінювально-корекційного етапу моделі її формування, визначення рівня її сформованості в учасників освітнього процесу шляхом анкетування та діагностування дозволять скоригувати та удосконалити навчально-виховну систему формування екологічної компетентності в освітньому закладі.

З метою обґрунтування практичної значущості формування екологічної компетентності у 2020-2021 навчальному році нами проведено дослідження, результати якого були представлені на конкурсній захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України роботою на тему «Особливості формування екологічної компетентності у процесі проектної діяльності сучасного закладу освіти». При написанні роботи було вивчено теоретичні відомості про проблеми та практичні аспекти формування екологічної компетентності, досліджено модель формування екологічної компетентності у здобувачів освіти Калашниківського НВК, узагальнено та систематизовано результати здійснення проєктів еколого-валеологічного напрямку.

Для учнів закладів загальної середньої освіти екологічна компетентність визначається як здатність особистості самостійно, оперативно і ефективно мобілізувати знання і досвід задля виокремлення екологічних проблем чи відповідного контексту життєвих ситуацій, прийняття рішень і діяльності на основі пріоритету екологічних цінностей, усвідомленого почуття власної причетності до екологічних проблем і відповідальності за результати своїх дій і вчинків в інтересах особистої екологічної безпеки. На основі попереднього нашого дослідження було уточнено зміст поняття «екологічна компетентність», визначено її місце в ієрархії компетентностей та розкрито склад її структурних компонентів (когнітивного, діяльнісного, особистісного). У даній роботі значна увага була приділена проблемі педагогічної діагностики рівня сформованості екологічної компетентності в учнів.

Отже, у ході наукового дослідження було здійснено аналіз наукової-педагогічної і методичної літератури щодо стану проблеми дослідження та визначення педагогічних умов формування екологічної компетентності у здобувачів освіти.

Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення учнів, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації. З'ясовано, що ефективність формування екологічної компетентності учнів великою мірою залежить від середовища, у якому відбувається їх життєдіяльність.

Було узагальнено критерії та показники оцінювально-корекційного етапу моделі формування екологічної компетентності учнів Калашниківського НВК.

Створена система роботи нашого закладу охоплює навчальну і позакласну роботу та здійснюється за рахунок компетентнісного підходу у формуванні екологічної компетентності учнів.

Визначено рівень сформованості екологічної компетентності в учасників освітнього процесу Калашниківського НВК шляхом анкетування та діагностування. Для цього необхідно було оцінити стійкість інтересу учнівської молоді до екологічних проблем, наявність потреби в підвищенні свого рівня екологічних знань, аргументувати мотивацію своєї еколого-орієнтованої діяльності.

Для визначення рівня сформованості екологічної компетентності використано методику діагностуючих ситуацій для учнів 5-7 класів, розроблено «Анкету екологічної грамотності» для учнів 8-11 класів та запропоновано обрахувати свій «екологічний слід» для педагогічних працівників. Кожна форма діагностування мала в основі ті завдання, які слід вирішити в результаті дослідження. При цьому важливо було не лише сформулювати потрібні запитання, але адаптувати використані поняття до рівня респондентів, підібрати доступну та зрозумілу лексику, щоб отримати достовірні результати.

Результати опрацювання учнівських відповідей на запропоновані діагностуючі ситуації свідчать про середній рівень сформованості екологічної компетентності у 37% респондентів, високий – у 35% опитуваних. Низький рівень сформованості екологічної компетентності продемонстрували 15% здобувачів освіти учасників діагностування і 13% мали власне бачення вирішення тієї чи іншої ситуації. Серед респондентів 8-11 класів виявлено достатні знання школярів в області екології. Тест на визначення «екологічного сліду» педагогічного працівника нашого закладу показав, що він становить 2,5 га, а це показник менший середньо визначеному (3,1 га). Як висновок, наші вчителі є екологічно компетентними в організації власного способу життя.

У зв'язку з цим, мету екологічного виховання і освіти потрібно зорієнтувати на формування екологічної свідомості особистості, готовності відповідально ставитися до довкілля, виховання екологічно усвідомленої поведінки, знань прав і обов'язків громадян.

Отже, узагальнені нами результати свідчать про необхідність удосконалення моделі формування екологічної компетентності у системі методичної роботи Калашниківського НВК. Дослідження відповідності екологічних знань, переконань і вчинків учнів до вимог стійкого розвитку та екологічної безпеки дозволить скоригувати подальші освітні, виховні і

розвиваючі завдання освітнього процесу закладу у методичній системі формування екологічної компетентності. Для формування екологічних знань, екологічної культури молоді необхідно залучати їх до конкретних та практичних дій із збереження, охорони та відновленню довкілля.

Список використаних джерел:

1. Пруцакова О. Л. *Сутність та види екологічної компетентності особистості*. Зб. наук. праць. – К.: Лаура, 2005. (№ 8.). С. 16–19.

М. А. ГОРДІЄНКО – МОЛОДШИЙ КОЛЕГА А. С. МАКАРЕНКА

*Кривонос О. В.
Охтирка, Україна
Пивовар Н. М., Хілінська Т. В.
Полтава, Україна*

Нині, як і сто років тому (опісля 1917-го року), в Україні склалася та політична й соціально-економічна ситуація, яка ізнову негативно позначилася перш за все на найнезахищеніших: на становищі не просто педагогічно занедбаних дітей, а й всебічно занедбаних: реально абсолютно бездоглядних й таких, що потребують елементарних речей, а саме: їжі, одягу, медичного обслуговування. Багатолітнє безробіття батьків, воєнні конфлікти, епідемії дитячих інфекцій, що знову підняли голову, коронавірусна пандемія зумовлюють давно незвичні для нашого соціуму і тим більш тяжкі виклики.

Як справилися із цим сто літ тому? Аналізуючи наукові принципи подолання безпритульності А. С. Макаренком й усього, що із нею було пов'язане у 20-х рр. минулого сторіччя, а так само – й учнями, послідовниками цього великого педагога у Другу світову війну, по війні, бачимо: саме такий аналіз допоможе нам «...уникнути помилок у розв'язанні цієї проблеми і сприятиме створенню наукових підходів щодо практики виховання даного контингенту дітей» [9]. Й у цьому сенсі перед нами все чіткіше

На знімку:
обкладинка книги
про спецдитбудинки, яким
керував педагог
М. А. Гордієнко [5].